

Т. М. Шевченко,

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-6632-8652>

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ ЯК ЗАСОБІВ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Державний університет «Київський авіаційний інститут»

проспект Любомира Гузара, 1, 03058, Київ, Україна

E-mail: tarasshevchenko40@gmail.com

Мета дослідження: комплексний аналіз правової природи та особливостей використання електронних доказів у адміністративному судочинстві України в умовах цифрової трансформації правосуддя. **Методи:** застосовано порівняльно-правовий аналіз електронних доказів і традиційних засобів доказування (письмових, речових, показань свідків), системний підхід до оцінки норм КАС України, а також аналіз судової практики та міжнародних стандартів (Regulation eIDAS). **Обговорення:** виявлено проблеми класифікації електронних доказів, їх автентичності та допустимості, а також відсутність єдиних процесуальних стандартів. Розглянуто дискусійні аспекти щодо доказової сили електронних листів, скріншотів, аудіо- та відеозаписів, а також роль кваліфікованого електронного підпису як гарантії достовірності даних. **Результати:** сформульовано висновки про необхідність комплексного поєднання правових і технічних гарантій, уніфікації правил подання та оцінки електронних доказів, а також гармонізації національної практики з міжнародними стандартами цифрового правосуддя. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення законодавства та підвищення цифрової компетентності правників.

Ключові слова: електронні докази; адміністративне судочинство; доказування; електронний документ; судова практика.

Постановка проблеми та її актуальність.

Сучасний етап розвитку адміністративного судочинства в Україні позначений активним проникненням цифрових технологій у сферу правосуддя. Розширення електронних комунікацій, використання інформаційних систем органами державної влади та бізнесом, а також зростання ролі цифрових сервісів у суспільному житті зумовили появу якісно нових джерел доказової інформації – електронних доказів. Водночас їх залучення до адміністративного процесу викликає низку проблем як теоретичного, так і практичного характеру.

З одного боку, електронні докази забезпечують оперативність, повноту та об'єктивність розгляду справ, відкривають можливості для

більш точного відтворення фактичних обставин. З іншого боку, вони породжують складнощі щодо автентичності, цілісності, належності та допустимості, що вимагає від судів, сторін процесу та наукової спільноти нових підходів до їх правової оцінки. Суперечливість практики підтверджує відсутність усталених стандартів: у подібних категоріях справ суди часто доходять різних висновків залежно від способів подання й технічних характеристик електронних носіїв.

Особливу актуальність проблема набуває у сфері адміністративного судочинства, де вирішуються спори між фізичними чи юридичними особами та органами публічної влади. Тут використання електронних доказів безпосередньо пов'язане з принципом верховенства

права, рівністю сторін та ефективним захистом прав людини. Недостатнє регулювання цих питань може призвести не лише до процесуальних ускладнень, а й до ризику формування прецедентів, що підривають довіру до судової системи.

Отже, наукове дослідження аспектів використання електронних доказів у адміністративному судочинстві є необхідним для формування єдиних доктринальних підходів до їх правової природи; вироблення критеріїв належності, допустимості та достовірності; узгодження національної практики з міжнародними стандартами цифрового правосуддя.

Таким чином, актуальність проблеми полягає в пошуку балансу між технологічними можливостями та правовими гарантіями, що має стати підґрунтям для формування цілісної концепції доказування в умовах цифрової трансформації судової системи.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Тема електронних доказів не є новою для вітчизняної та зарубіжної науки, однак її теоретико-правове та практичне підґрунтя й досі залишаються недостатньо вдосконаленими. Значний внесок у дослідження цієї проблематики зробили А. Вершиніна, М. Горелов, В. Колпаков, А. Каламайко, а також низка інших авторів. Зокрема, В. Колпаков зосередив увагу на теоретичних основах розуміння самого поняття «доказування», розкривши його структуру та значення для адміністративного процесу.

Вітчизняні дослідники – О. Дубенко, М. Малець, В. Самонова, І. Вернидубов та С. Белікова – детально аналізували окремі аспекти процесу фіксації та збереження електронних доказів. У їхніх працях акцентується на технічних гарантіях автентичності, правових критеріях належності й допустимості, а також на необхідності адаптації національних підходів до міжнародних стандартів.

Сучасний стан наукових досліджень свідчить про значний інтерес до проблеми, але водночас – про відсутність усталеної доктрини. Це підтверджує необхідність подальшого поглибленого вивчення теми, її системного відображення в наукових джерелах та формування

уніфікованого підходу до розуміння, класифікації й використання електронних доказів у адміністративному судочинстві.

Всебічне дослідження правової природи та класифікації електронних доказів, аналіз особливостей їх використання у адміністративному судочинстві, а також виявлення основних проблем, пов'язаних із їх допустимістю, належністю та достовірністю. Реалізація поставленої мети передбачає з'ясування доктринальних підходів до визначення поняття «електронні докази», окреслення їх відмінностей від електронних документів і речових доказів, вивчення актуальної судової практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах цифровізації суспільних відносин значно зростає роль електронних доказів як засобів доказування в адміністративному судочинстві. Поширення електронних сервісів державного управління, активне використання інформаційно-комунікаційних технологій у публічному секторі та приватному обігу призвели до появи нового виду доказової інформації – цифрових даних, які дедалі частіше використовуються у судовій практиці. Це зумовлює потребу доктринального осмислення їх природи та вироблення єдиних процесуальних стандартів.

У науковій літературі процес доказування розглядається як складна пізнавальна діяльність. І. Корецький визначає його як сукупність взаємопов'язаних пізнавальних актів, спрямованих на встановлення окремих обставин, що потребують підтвердження [5, с. 56]. Е. Демський пропонує інший підхід, вважаючи доказами не самі факти, а фактичні дані, які дають змогу суду встановити наявність чи відсутність юридично значущих обставин [1, с. 251]. Таким чином, доказування в адміністративному процесі можна розглядати як поєднання пізнавального і процесуального елементів.

КАС України закріплює загальні вимоги до всіх доказів – належність, допустимість, достовірність та достатність. Відповідно до ст. 90, оцінка доказів здійснюється судом на підставі внутрішнього переконання, що формується шляхом безпосереднього, повного та об'єктивного дослідження [6]. Кожен доказ

оцінюється окремо, але остаточне значення має їх взаємний зв'язок у сукупності.

У цьому контексті електронні докази набувають особливої ролі. Вони мають низку характерних ознак: нематеріальна форма існування; залежність від технічних засобів для сприйняття; можливість одночасного зберігання ідентичних копій; необхідність перевірки автентичності через електронний підпис, хеш-ідентифікатори чи метадані; високий ризик модифікації без зовнішніх слідів; оперативність подання через Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему [2, с. 112].

Важливим засобом підтвердження авторства електронних документів є кваліфікований електронний підпис, що накладається шляхом криптографічного перетворення даних [3, с. 185]. Він завершує створення електронного документа й надає йому юридичної сили (ч. 2 ст. 6 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг») [8]. Разом із цим у практиці поширеними є електронні листи, скріншоти, аудіо- та відеозаписи, які, навіть без цифрового підпису, визнаються доказами за умови перевірки їх походження.

Електронні докази відрізняються від письмових і речових у кількох аспектах. Від письмових доказів вони відрізняються тим, що не завжди набувають документальної форми: прикладом є аудіо- чи відеозаписи, скріншоти з месенджерів. Письмові докази, як правило, існують на матеріальному носії, тоді як електронні – у цифровому середовищі. Від речових доказів електронні відрізняються відсутністю фізичних характеристик: вони не є предметами, що відображають подію, а інформаційними масивами, які здатні фіксувати дії чи бездіяльність. Від показань свідків електронні докази відрізняються вищою об'єктивністю та незалежністю від суб'єктивного сприйняття особи, проте водночас потребують перевірки технічної цілісності [4, с. 113].

Таким чином, електронні докази займають проміжне місце між письмовими та речовими: вони є нематеріальними, проте можуть мати як документальну природу (електронні документи), так і «речову» (аудіо- та відеофайли). Це підтверджує їхню унікальність і водночас вказує на складність їхнього процесуального регулювання.

Проблеми практики свідчать, що нині нерідко виникають питання щодо оформлення, подання й дослідження електронних доказів, адже чинне законодавство не містить чіткої класифікації та єдиних стандартів їх оцінки [10, с. 124]. Саме це стає передумовою для формування різної судової практики у подібних категоріях справ.

Окремої уваги заслуговує питання допустимості та належності електронних доказів. У судовій практиці нерідко виникають ситуації, коли сторона подає електронні листи, скріншоти переписки у месенджерах чи інформацію з веб-сайтів, але інша сторона заперечує їх автентичність. У таких випадках суди змушені шукати баланс між технологічними можливостями перевірки доказів та вимогами процесуального закону. Це свідчить про нагальну потребу уніфікації підходів та вироблення чітких критеріїв їх оцінки [7, с. 98].

Важливим аспектом є процедура збереження електронних доказів. Оскільки вони можуть бути легко змінені або видалені, важливу роль відіграє фіксація моменту їх створення чи отримання. Використання електронного підпису, часових міток, сертифікаційних центрів та спеціалізованих програмних засобів дозволяє забезпечити належний рівень захисту цифрової інформації [11, с. 256]. Проте на практиці далеко не всі учасники процесу володіють достатніми знаннями для правильного оформлення таких доказів.

Важливим аспектом дослідження електронних доказів є процесуальна форма їх подання. Відповідно до вимог КАС України [6], сторона може надати суду як оригінал, так і копію електронного доказу. При цьому копія повинна бути засвідчена кваліфікованим електронним підписом, а учасник процесу зобов'язаний повідомити про наявність оригіналу та місце його зберігання. Такий підхід покликаний запобігти зловживанням і забезпечити належний рівень процесуальних гарантій.

Особливу увагу слід звернути на зберігання та дослідження цифрових даних у судовому процесі. Оскільки електронні файли мають властивість до багаторазового копіювання без втрати первісних характеристик, важливо чітко визначати, яка версія вважається оригіналом, а яка – копією. Це питання нерідко викликає су-

перечки у судовій практиці та потребує законодавчої конкретизації.

Не менш актуальним є питання меж допустимості електронних доказів. Так, аудіо- чи відеозаписи, отримані з порушення права на приватність, не можуть використовуватися як належні докази [9, с. 289]. Таким чином, електронні докази повинні не лише відповідати технічним вимогам автентичності, але й узгоджуватися з принципом верховенства права та гарантіями прав людини.

Важливим є також кадровий і технічний аспект. Практика свідчить, що не всі судді, адвокати та учасники процесу достатньо обізнані у сфері інформаційних технологій. Це ускладнює оцінку доказів і нерідко призводить до неоднакових рішень у подібних справах. Тому важливим напрямом розвитку є підвищення цифрової грамотності правників та вдосконалення технічної інфраструктури судів.

Крім того, слід наголосити на міжнародному аспекті проблеми. У країнах Європейського Союзу вже діють стандарти, визначені Регламентом eIDAS, що регламентує електронну ідентифікацію та довірчі послуги. Україна, орієнтуючись на європейські практики, поступово впроваджує відповідні норми, однак процес гармонізації ще триває. Це зумовлює необхідність не лише законодавчих змін, а й глибокого наукового осмислення категорії «електронний доказ» у світлі міжнародних стандартів.

Таким чином, електронні докази виступають подвійним феноменом: з одного боку, вони забезпечують швидкість і ефективність розгляду адміністративних справ, а з іншого – створюють значні виклики у сфері процесуальних гарантій. Ефективність адміністративного судочинства в умовах цифрового суспільства залежить від того, наскільки успішно національне законодавство й судова практика зможуть поєднати правові та технічні аспекти їх застосування.

Висновки. Сформульовано висновки про необхідність комплексного поєднання правових і технічних гарантій, уніфікації правил подання та оцінки електронних доказів, а також гармонізації національної практики з міжнародними стандартами. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення законодавства та підвищення цифрової компетентності правників.

По-перше, електронні докази становлять якісно новий пласт процесуальної інформації, що відрізняється від традиційних доказів своєю нематеріальною природою, здатністю до багаторазового копіювання без втрати первісних характеристик та залежністю від технічних засобів для їх сприйняття й перевірки. Ці властивості, з одного боку, підвищують їхню доказову цінність, а з іншого – створюють додаткові виклики щодо автентичності, достовірності та належної фіксації.

По-друге, відмінності між електронними, письмовими та речовими доказами підтверджують їхню унікальність: вони можуть мати як документальну форму (електронні документи), так і ознаки речового доказу (аудіо-, відеофайли). Це свідчить про проміжний характер електронних доказів та їхню здатність поєднувати властивості кількох класичних категорій доказової інформації.

По-третє, чинне законодавство України закріплює лише загальні засади використання електронних доказів, залишаючи поза увагою низку важливих аспектів: єдину класифікацію, порядок автентифікації даних, процедури їхнього збереження та дослідження у суді. Наявність прогалин призводить до фрагментарної судової практики та різнотлумачень у подібних категоріях справ.

По-четверте, ключовою умовою ефективного використання електронних доказів у адміністративному процесі є забезпечення процесуальних гарантій для сторін. Це передбачає уніфікацію правил подання й оцінки таких доказів, впровадження технічних засобів автентифікації (електронний підпис, цифрові сертифікати, метадані), а також узгодження національної практики з європейськими та міжнародними стандартами цифрового правосуддя.

Отже, електронні докази сьогодні постають не лише як технічний феномен, а як важливий процесуальний інститут, що потребує подальшого теоретичного обґрунтування та законодавчого вдосконалення. Їхнє належне правове врегулювання здатне підвищити якість адміністративного судочинства, зміцнити довіру до судових рішень та забезпечити ефективний захист прав людини в умовах цифрового суспільства.

Література

1. Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 496 с.
2. Дубенко О.М. Електронні докази у судочинстві: проблеми автентичності та належності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2020. № 3. С. 112–120.
3. Вернидубов І.С. Електронний підпис як гарантія достовірності цифрових доказів. *Форум права*. 2020. № 1. С. 185–192.
4. Гребенюк М.С. Електронні докази у судовому процесі: проблеми теорії та практики. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 4. С. 113–118.
5. Корецький І.О. Доказування як засіб доведення позиції сторін в адміністративному судочинстві. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 1. С. 56–62.
6. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06 лип. 2005 р. № 2747-IV (в ред. Закону № 2147-VIII від 03 жовт. 2017 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
7. Малець М.Р. Допустимість електронних доказів у сучасному адміністративному процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 98–103.
8. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 трав. 2003 р. № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.
9. Пунченко А.Я. Електронні засоби доказування в адміністративному процесі. *Грані права: XXI століття*: матеріали Всеукр наук.-практ. конф. (19 трав. 2018 р.). Одеса: Гельветика, 2018. С. 289–291.
10. Серьогіна С.Г. Використання електронних доказів у процесуальному праві: сучасні тенденції. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2. С. 124–131.
11. Цехан Д.М. Цифрові докази: поняття, особливості та місце у системі доказування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. № 5. С. 256–260.

References

1. Demsky E.F. *Administratyvne protsesualne pravo Ukrainy: navch. posib*. Kyiv: Yurinkom Inter, 2008. 496 s.
2. Dubenko O.M. *Elektronni dokazy u sudochynstvi: problemy avtentychnosti ta nalezhnosti*. *Visnyk Natsionalnoyi akademiyi pravovykh nauk Ukrainy*. 2020. № 3. S. 112–120.
3. Vernydubov I.S. *Elektronnyy pidpys yak harantiya dostovirnosti tsyfrovyykh dokaziv*. *Forum prava*. 2020. № 1. S. 185–192.
4. Hrebenyuk M.S. *Elektronni dokazy u sudovomu protsesi: problemy teoriyi ta praktyky*. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 2021. № 4. S. 113–118.
5. Koretskyi I.O. *Dokazuvannya yak zasib dovedennya pozytsiyi storin v administratyvnomu sudochynstvi*. *Naukovyy visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava*. 2016. № 1. S. 56–62.
6. *Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06 lyp. 2005 r. № 2747-IV (zi zminamy ta dopov.)*. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. 2005. № 35–36, № 37. St. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
7. Malets M.R. *Dopustymist elektronnykh dokaziv u suchasnomu administratyvnomu protsesi*. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2021. № 6. S. 98–103.
8. *Pro elektronni dokumenty ta elektronnyy dokumentoobih: Zakon Ukrainy vid 22 trav. 2003 r. № 851-IV*. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. 2003. № 36. St. 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.
9. Puchenko A.Ya. *Elektronni zasoby dokazuvannya v administratyvnomu protsesi*. *Hrani prava: XXI stolittya: materialy Vseukr nauk.-prakt. konf. (19 trav. 2018 r.)*. Odesa: Helvetyka, 2018. S. 289–291.
10. Serohina S.H. *Vykorystannya elektronnykh dokaziv u protsesualnomu pravi: suchasni tendentsiyi*. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. 2021. № 2. S. 124–131.
11. Tsekhan D.M. *Tsyfrovi dokazy: ponyattya, osoblyvosti ta mistse u systemi dokazuvannya*. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Yurysprudentsiya*. 2013. № 5. S. 256–260.

Taras Shevchenko

THE USE OF ELECTRONIC EVIDENCE AS MEANS OF PROOF IN ADMINISTRATIVE COURT PROCEEDINGS

State University «Kyiv Aviation Institute»
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03058, Kyiv, Ukraine
E-mail: tarasshevchenko40@gmail.com

Purpose: the study aims to provide a comprehensive analysis of the legal nature and specific features of using electronic evidence in administrative court proceedings in Ukraine under the conditions of digital transformation of justice. **Methods:** the research applies a comparative legal analysis of electronic evidence and traditional means of proof (written, material, and witness testimony), a systematic approach to evaluating the provisions of the Code of Administrative Procedure of Ukraine, as well as an analysis of judicial practice and international standards (Regulation eIDAS). **Discussion:** the paper identifies key issues related to the classification, authenticity, and admissibility of electronic evidence, along with the lack of unified procedural standards. It examines controversial aspects of the evidential value of e-mails, screenshots, audio and video recordings, and emphasizes the role of a qualified electronic signature as a guarantee of data authenticity. **Results:** the findings highlight the need for a comprehensive combination of legal and technical safeguards, the unification of rules for submission and evaluation of electronic evidence, and the harmonization of national practice with international standards of digital justice. Recommendations are proposed for improving legislation and enhancing the digital competence of legal professionals.

The article shows that the emergence and active use of electronic evidence is a natural consequence of the development of information technologies, the expansion of electronic communications, and the introduction of electronic services in the activities of public authorities. It is determined that electronic evidence differs significantly from traditional types of evidence in its intangible nature, dependence on technical means for reproduction, the possibility of existing in several identical copies, and the need for special authentication procedures.

A comparative analysis of electronic evidence with written, material, and witness testimony has been carried out, which has made it possible to substantiate its intermediate nature and uniqueness as an independent institution of evidence law. Particular attention is paid to the requirements of the Code of Administrative Procedure of Ukraine regarding the relevance, admissibility, reliability, and sufficiency of evidence, as well as the peculiarities of the court's assessment of electronic evidence based on internal conviction. The problems of practical application are highlighted, including the lack of a unified classification, ambiguity in defining the boundaries between electronic documents and electronic material evidence, as well as the fragmentary nature of judicial practice.

The paper emphasizes the importance of using a qualified electronic signature as a guarantee of data authenticity and a means of confirming the authorship of electronic documents. At the same time, it outlines the problem of the evidential value of e-mails, screenshots, audio and video recordings, which remain the most common, but not always clearly regulated means of evidence.

Conclusions have been formulated regarding the need for a comprehensive combination of legal and technical safeguards, as only their interaction can ensure the relevance, admissibility, and reliability of electronic evidence in court proceedings. Such a balance minimizes the risks of falsification or modification of digital data and, at the same time, guarantees effective protection of the rights of participants in administrative proceedings.

The article reveals both theoretical and legal and practical aspects of the use of electronic evidence, offering a holistic view of its place and significance in administrative proceedings and forming scientifically sound recommendations for the further development of the institution of electronic evidence.

Key words: electronic evidence; administrative proceedings; evidence; electronic document; judicial practice.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2025